

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “ความเป็นมาของชนชาติลาว เล่มที่ 2”

Book Review of History of the Lao People, Volume 2

สามเณร อนันตชัย บุญกรสินธุ์

Novice Anantachai Bunkrasin

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา

Manatsawee Monpannawatthana

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

Institute for Innovative learning Mahidol University

E-Mail: nathithat.sae@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 5 ตุลาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 25 ธันวาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สาระัตถะ โครงสร้าง และคุณค่าทางวิชาการของหนังสือประวัติศาสตร์ว่าด้วยพัฒนาการของชนชาติลาว เล่มที่ 2 ซึ่งเป็นภาคต่อจากเล่มที่ว่าด้วยต้นกำเนิดและพัฒนาการระยะแรกของชนชาติลาว เนื้อหาในหนังสือมุ่งอธิบายความรุ่งเรืองของอาณาจักรล้านช้าง การก่อรูปอัตลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรม ความเสื่อมถอยและการล่มสลายของราชอาณาจักร ตลอดจนกระบวนการเปลี่ยนผ่านของสังคมลาวภายใต้อิทธิพลอาณานิคมฝรั่งเศส จนถึงการสถาปนารัฐชาติในยุคสังคมนิยม

ผลการวิเคราะห์พบว่า หนังสือสามารถนำเสนอประวัติศาสตร์ลาวอย่างครอบคลุมตั้งแต่ยุคตำนานจนถึงยุคสมัยใหม่ โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากตำนาน พงศาวดาร และหลักฐานทางโบราณคดีเข้าด้วยกัน เพื่ออธิบายกระบวนการก่อรูปของชาติและจิตสำนึกแห่งชาติ แม้บางส่วนของเนื้อหาจะให้ความสำคัญกับมิติความเชื่อมากกว่าการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์อย่างเข้มข้น แต่โดยภาพรวมหนังสือมีคุณค่าในฐานะแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมลาวจากมุมมองภายใน อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบในบริบทอนุภูมิภาคุ่มน้ำโขงและอาเซียน

คำสำคัญ : ชนชาติลาว, อาณาจักรล้านช้าง, อัตลักษณ์ชาติ

ABSTRACT

This article aims to critically examine the content, structure, and academic value of a historical work on the development of the Lao people (Volume II), which continues the discussion of Lao origins and early formation. The book explores the rise and prosperity of the Lan Xang Kingdom, the formation of religious and cultural identity, the decline and fragmentation of the kingdom, and the transformation of Lao society under French colonial rule, culminating in the establishment of the modern socialist state.

The findings indicate that the book presents a comprehensive narrative of Lao history from legendary origins to the modern era by integrating myths, chronicles, and archaeological evidence. It emphasizes the formation of national consciousness and cultural identity from an internal Lao perspective. Although certain sections rely more heavily on traditional narratives than on critical historical analysis, the book remains academically valuable as a resource on Lao history and culture and provides a useful framework for comparative studies in the Mekong subregion and the ASEAN context.

Keywords: Lao People, Lan Xang Kingdom, National Identity

1. บทนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์ชนชาติลาวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจพัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่รัฐชาติในภูมิภาคดังกล่าวเผชิญกับกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากสังคมดั้งเดิมสู่รัฐสมัยใหม่ หนังสือประวัติศาสตร์ว่าด้วยชนชาติลาวเล่มนี้เป็นภาคต่อจากเล่มที่ 1 ซึ่งกล่าวถึงต้นกำเนิดและพัฒนาการระยะแรกของชนชาติลาว และมุ่งขยายกรอบการศึกษาไปสู่ช่วงเวลาที่ชนชาติลาวมีบทบาททางการเมืองและวัฒนธรรมอย่างเด่นชัดในระดับภูมิภาค

ในเล่มที่ 2 ผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรุ่งเรืองของอาณาจักรล้านช้าง การแผ่ขยายของวัฒนธรรมลาว การล่มสลายของราชอาณาจักร และกระบวนการฟื้นฟูชาติภายใต้อิทธิพลของลัทธิล่าอาณานิคมฝรั่งเศส จนถึงการก่อรูปของรัฐสังคมนิยมลาวในยุคปัจจุบัน หนังสือเล่มนี้จึงทำหน้าที่ทั้งในฐานะพงศาวดารแห่งชาติที่บันทึกลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และในฐานะกระจกสะท้อนจิตวิญญาณอัตลักษณ์ และความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมของชนชาติลาวอย่างเป็นระบบ

2. สารัตถะของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงพัฒนาการของชนชาติลาวตั้งแต่ยุคดั้งเดิมจนถึงยุคปัจจุบัน โดยเริ่มจากการอพยพของชนเผ่าไท – ลาว การก่อตั้งอาณาจักรล้านช้าง ความรุ่งเรืองทางศาสนาและวัฒนธรรม การล่มสลาย และการตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส จนถึงการต่อสู้เพื่อเอกราชและการสร้างชาติในยุคใหม่ เนื้อหาชี้ให้เห็น

ถึงอัตลักษณ์ ความเชื่อ และจิตวิญญาณของชาวลาวที่หล่อหลอมให้เกิดความเป็นชาติอย่างมั่นคง โดยผู้วิจารณ์จะแบ่งออกเป็น 3 ภาค 10 บท ดังนี้

ภาคที่ 1 กำเนิดรากฐานของชนชาติลาว ภาคแรกอธิบายถึงแหล่งกำเนิดของชาวลาวจากกลุ่มชนไทในแถบตอนใต้ของจีนโดยอพยพลงมาตามลำน้ำโขง ตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ เช่น หลวงพระบางและเวียงจันทน์ผู้เขียนเชื่อมโยงข้อมูลทางตำนานกับหลักฐานทางโบราณคดี เช่น เครื่องมือหิน วัฒนธรรมบ้านเชียงและศิลาจารึก เพื่อชี้ให้เห็นว่าความเป็น “ลาว” มิได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน แต่ค่อย ๆ ก่อตัวผ่านการผสมผสานของหลายเผ่าพันธุ์

บทที่ 1 การตั้งถิ่นฐานของชาวลาวยุคแรก เนื้อหากล่าวถึงการอพยพของชนเผ่าไท-ลาวจากยูนนานลงสู่ลุ่มแม่น้ำโขง การเลือกพื้นที่ทำการเกษตรไถ่แม่น้ำเพื่อความอุดมสมบูรณ์ ระบบครอบครัวแบบรวมญาติ และการนับถือผีบรรพบุรุษผู้เขียนชี้ว่าความเชื่อเรื่อง “ผีบ้านผีเมือง” และ “ผีขุนน้ำ” คือรากทางจิตวิญญาณของลาวก่อนรับพระพุทธศาสนา

บทที่ 2 ตำนานขุนบรมและการสร้างชาติพันธุ์ เนื้อหากล่าวถึงตำนาน “ขุนบรมราชา” ผู้เป็นบรรพบุรุษของชนชาติไท-ลาว ผู้เขียนตีความว่าตำนานนี้มีบทบาทเหมือน “รัฐธรรมนูญทางวัฒนธรรม” ที่สร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวระหว่างผู้คนในภูมิภาคตำนานนี้ไม่เพียงอธิบายการกำเนิดกษัตริย์เท่านั้น แต่ยังสื่อถึงค่านิยมเรื่องความกตัญญู ความเป็นธรรม และความเคารพต่อบรรพชน

ภาคที่ 2 ยุคอาณาจักรล้านช้าง กล่าวถึงการรวมแผ่นดินโดย พระเจ้าฟ้างุ้ม ในคริสต์ศตวรรษที่ 14 การสถาปนา “อาณาจักรล้านช้าง” ที่หลวงพระบางเป็นศูนย์กลาง หนังสืออธิบายว่าล้านช้างเป็นรัฐที่มีอำนาจทั้งทางศาสนาและการเมือง มีวัฒนธรรมรุ่งเรืองโดยเฉพาะในศิลปกรรม พระพุทธศาสนา และกฎหมายในยุคต่อมา เช่น สมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เป็นช่วงที่วัฒนธรรมลาวขยายตัวสู่เวียงจันทน์ และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาณาจักรล้านนาและอยุธยา

บทที่ 3 การก่อตั้งอาณาจักรล้านช้าง กล่าวถึงพระเจ้าฟ้างุ้มและการรวบรวมอาณาจักรต่าง ๆ ภายใต้ชื่อ “ล้านช้าง” หนังสือบรรยายอย่างละเอียดถึงการจัดระบบการปกครอง การแต่งตั้งเจ้าเมือง และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาช่วงนี้ถือเป็น “ยุคทอง” ของลาว เพราะเกิดการรวมพลังของศาสนา วัฒนธรรม และการเมืองจนเกิดเอกภาพแห่งชาติ

บทที่ 4 ศาสนาและจิตวิญญาณของชาวลาว ผู้เขียนเน้นให้เห็นความสำคัญของพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่เข้ามาแทนที่ความเชื่อผีแบบเดิม แต่ไม่ได้ลบไล่ออกไปทั้งหมด หากผสมผสานกันอย่างกลมกลืนเกิดเป็นศาสนาประจำชาติที่สะท้อนอัตลักษณ์ของลาวหนังสือยกตัวอย่างวัดสำคัญ เช่น วัดเชียงทอง พระธาตุหลวง และบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนหนังสือและรักษาขนบธรรมเนียม

บทที่ 5 ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมล้านช้าง กล่าวถึงความงดงามของศิลปกรรมลาวในยุคล้านช้าง เช่น งานแกะสลักไม้ ปูนปั้น และภาพจิตรกรรมฝาผนัง เน้นความเรียบง่ายแต่เปี่ยมด้วยศรัทธาทางสถาปัตยกรรม เช่น พระธาตุหลวงในเวียงจันทน์ สะท้อนทั้งศิลปะล้านนาและศิลปะพื้นบ้านลาว รวมถึงวัฒนธรรมดนตรี หมอลำ การทอผ้า และประเพณีบุญต่าง ๆ เช่น บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา

บทที่ 6 ระบบการปกครองและโครงสร้างทางสังคม กล่าวถึงลาวยุคล้านช้างมีระบบการปกครองแบบศักดินา กษัตริย์อยู่เหนือสุด ตามด้วยเจ้าเมือง มุลนาย และไพร่ผู้เขียนอธิบายว่าการปกครองลาวเน้นความสัมพันธ์เชิงบุญคุณมากกว่าการใช้อำนาจ เป็นลักษณะของ “สังคมแห่งความเมตตา” ซึ่งต่างจากระบบรวมศูนย์แบบตะวันตก

บทที่ 7 ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน อธิบายถึงการติดต่อกับอาณาจักรล้านนา ออยุธยา พม่า เวียดนาม และจีน ผ่านการค้า การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการทำสงครามช่วงหนึ่ง ลาวตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสยาม ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา ดนตรี และประเพณี ซึ่งยังเห็นได้ในลาวและภาคอีสานของไทยในปัจจุบัน

ภาคที่ 3 การล่มสลายและการเปลี่ยนผ่านของลาว เมื่ออำนาจส่วนกลางอ่อนแอ ล้านช้างจึงแตกออกเป็นสามส่วน คือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ ทำให้เกิดสงครามภายในและการแทรกแซงจากภายนอก โดยเฉพาะสยามและเวียดนามภาคนี้ยังอธิบายผลของการเข้ามาของอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะฝรั่งเศสที่ทำให้ลาวกลายเป็นอาณานิคมภายใต้ “สหภาพอินโดจีนฝรั่งเศส” ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมได้ทำให้สังคมลาวเข้าสู่ยุคใหม่

บทที่ 8 อิทธิพลของอาณานิคมฝรั่งเศส กล่าวถึงตอนที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ลาวถูกจัดให้อยู่ใน “สหภาพอินโดจีนฝรั่งเศส” ผู้เขียนชี้ให้เห็นทั้งด้านบวกและลบด้านบวกคือการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน โรงเรียน การสาธารณสุข ส่วนด้านลบคือการสูญเสียอธิปไตย การแบ่งเขตแดน และการดูหมิ่นเหยียดหยามทางเศรษฐกิจ

บทที่ 9 การต่อสู้เพื่อเอกราช หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวลาวเริ่มรวมตัวกันต่อต้านฝรั่งเศส โดยมีขบวนการ “ลาวอิสระ” และ “ปะเทดลาว” เป็นแกนนำบพนี้เล้าถึงผู้นำการต่อสู้ เช่น เจ้าสุภานุวงศ์ และการประกาศเอกราชในปี ค.ศ. 1949 จนถึงการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปี ค.ศ. 1975

บทที่ 10 ชาติและอัตลักษณ์ลาวยุคใหม่ หลังจากลาวเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นสังคมนิยม ความเป็น “ลาว” ได้รับการนิยามใหม่ โดยเน้นความเสมอภาคของประชาชนทุกชนชั้น การอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจลาวพยายามปรับตัวในเวทีอาเซียน รักษาเอกลักษณ์ชาติผ่านวัฒนธรรม ภาษา และพุทธศาสนา

3. บทวิจารณ์

ในหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์ได้ทราบถึงคุณค่าของหนังสือในจุดเด่นที่ควรแก่การสนับสนุน และส่วนที่เป็นจุดด้อยอันควรแก่การนำไปแก้ไข ดังนี้

จุดเด่นและคุณค่าของหนังสือ ข้อมูลครบทุกมิติครอบคลุมตั้งแต่ยุคตำนานถึงยุคสมัยใหม่อ้างอิงหลักฐานจริงทั้งตำนาน พงศาวดาร และโบราณวัตถุภาษาง่าย อ่านสั้นไหลแม่น้ำเนื้อหาวิชาการแต่เข้าใจง่ายให้มุมมองของคนลาวเขียนเองจึงสะท้อนมุมมองจากภายในไม่ใช่การมองจากต่างชาติเชื่อมโยงกับภูมิภาคอาเซียนเหมาะกับการเรียนรู้ในบริบทไทย – ลาว

จุดที่ควรปรับปรุง บางบทเน้นตำนานมากกว่าหลักฐานทางวิชาการ จึงอาจทำให้ข้อมูลไม่สมดุลระหว่าง “ประวัติศาสตร์” กับ “ความเชื่อพื้นบ้าน” ควรมีแผนที่ แผนที่ แผนผัง หรือไทม์ไลน์ประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นลำดับเหตุการณ์ชัดเจนยิ่งขึ้นภาษาบางตอนใช้สำนวนเชิงบรรยายมากกว่าวิเคราะห์ จึงควรเพิ่มมุมมองวิพากษ์เพื่อความลึกซึ้งทางวิชาการ ควรขยายส่วนเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย เวียดนาม หรือกัมพูชา เพื่อเห็นพัฒนาการของลาวในบริบทอาเซียนโดยรวม

4. บทสรุป

จากการวิเคราะห์หนังสือประวัติศาสตร์ว่าด้วยพัฒนาการของชนชาติลาว พบว่า หนังสือมีคุณค่าในฐานะแหล่งความรู้ที่รวบรวมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของลาวตั้งแต่ยุคตำนานจนถึงยุคสมัยใหม่ได้อย่างครอบคลุม อีกทั้งสามารถสะท้อนอัตลักษณ์และจิตสำนึกแห่งชาติจากมุมมองภายในของผู้เขียน อย่างไรก็ตาม เนื้อหาบางส่วนยังให้ความสำคัญกับตำนานและความเชื่อพื้นบ้านมากกว่าหลักฐานทางวิชาการเชิงประจักษ์ ซึ่งอาจส่งผลให้ความสมดุลระหว่างการนำเสนอเชิงประวัติศาสตร์และการวิเคราะห์เชิงวิชาการยังไม่เด่นชัดเท่าที่ควร

ในเชิงพัฒนาเชิงวิชาการ หนังสืออาจเพิ่มคุณค่าได้มากยิ่งขึ้นหากมีการนำเสนอแผนที่ แผนที่ แผนผัง หรือไทม์ไลน์ประกอบ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจลำดับเหตุการณ์และบริบททางประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบตลอดจนเพิ่มการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และการเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย เวียดนาม และกัมพูชา เพื่อให้เห็นพัฒนาการของชนชาติลาวในบริบทภูมิภาคอาเซียนโดยรวม ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวจะช่วยเสริมความลุ่มลึกทางวิชาการและเพิ่มศักยภาพของหนังสือในการเป็นแหล่งอ้างอิงด้านประวัติศาสตร์และอาเซียนศึกษาได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

มหาบุญมี เทบสีเมือง. (2554). **ความเป็นมาของชนชาติลาว เล่มที่ 2**. สำนักพิมพ์: สุขภาพใจ